

مدثر نظر (NET/JRF, SLET)

پژوهشگر دوره دکتری، بخش فارسی

دانشگاه کشمیر سال ۲۰۱۱ میلادی -

”بنای تجدید در ادبیات فارسی“

نه راه از پارسا پرسم نه نان از پادشاه خواهم
درین بازار هستی هر چه خواهم از خدا خواهم

تجدید یا جدیدیت چیست؟ و در ادبیات فارسی تجدید چگونه ظهور راه یافت، بنیادگذار که اندوچه
وجه بود که تجدید ادبیات وارد شده، ادبیات کهنه را تغییر نموده و به راه نو پرداخت؟
امروز دو گروه مختلف و متمایز در عرصه ادبیات فارسی دیده می شود - گروه نخستین
که باید آنرا گروه ادیبان خواند به اصالت لفظ ایمان دارند و آثار پیشینیان را سرمشق
جاویدان می شمارند - در نظر ایشان بزرگان نظم و نثر فارسی تا قرن هشتم مظهر کمالند و کوشش
شاعر و نویسنده امروزی باید در آن مقصود شود که از ایشان تقلید کند و به آن پایه اگر نه رسد
نزدیک شود - اما گروه دوم ایشان را نورسیدگان باید خواند به ادبیات قدیم پابند نیستند
زیرا آن اطلاع درستی ندارند، این گروه است که از فارسی قدیم رو تا بیده به طرز و روش
جدید پرداخته اند -

دانستن این نکته که ادبیات قدیم فارسی در دنیای ادب مقام عالی دارد نباید موجب شود که تغییر آنرا جایز نشماریم و خود را به ادبیات جدیدی در خور احتیاجات محتاج نینیم. اما از تجربیات گذشتگان سودها میتوان برد و بنای نورابه این وسیله زیبا تر و محکم تر میسوان ساخت. همین روش که آن از قداماء سود برده در قالب نوین می پردازند آنرا در گروه سخن شناسان تجدیدی گویند و تجد در راه مناسب تر در ادبیات می باشد.

ارتباط فرهنگی ها با کشورهای دیگر جهان و آشنای با اسلوب های گوناگون بیان و طرز تفکر ملت ها دیگر خواه نا خواه در ادبیات فارسی تحولی ایجاد خواهد کرد. هر چه ادیبان در حفظ ادب کهن بکوشند از پیدایش شیوه های نوجلو گیری نمی توانند کرد و این خود موجب خوشوقتی است.

چون می گویند، ادب آینه تهذیب و ثقافت و فرهنگ جامعه ای باشد پس همان سبب است که چون تهذیب و ثقافت و فرهنگ کشوری یا جامعه ای مبدل می گردد آن تحول یک اثر عمیق بر ادب هم می گذارد، ادب فارسی هم تحت تاثیر همین تحول قرار گرفت. چون شاهان قاجار بیش از صد دانشجویان را برای آموختن علوم جدید به اروپا فرستادند آن دانشجویان و پژوهشگران چون ادب اروپا را خواند و دیدند که این ادب بطور کلی مختلف از ادب قدیم ایران است. و ما را هم باید که در ادب خصوصاً در شعر و نثر تحولی پدید بیاوریم که موافق جامعه امروز باشد ایشان چون به کشور خود یعنی ایران برگشتند و یک تحریک جدید نیز با خودشان آوردند و در ادب فارسی بکار بردند خصوصاً روش شعر و نثر و تنقید متاثر گردید و یک نوآوری و تازه جویی در ادبیات ایران پدید آمد و کسانی مثل جمالزاده، صادق هدایت، نیما یوشیج، نادر نادر پور، احمد کسروی، پرویز ناتل خانلری،

دهند و غیر آن نمودار شدند که بطور کلی این سبک و طرز نوراد را در ادبیات بکار بردند.

نیما در روش شعر قدیم فارسی، جمالزاده در نثر قدیم، پرویز ناتل خانلری و عبدالحسین زرین کوب در نقد و انتقاد یک نشت تجدید نهادند. نیما پایه گذار شعر نو فارسی می باشد، موضوعات کهنه را مبدل گردانیده به طرز نو پرداخت آثارش سر مشق شاعران دیگر دوره جدید شدند. شاعران مثل فریدون توللی، فروغ فروخزاد، مهدی اخوان ثالث، احمد شاملو، نادر نادر پور، سیمین بهبهانی و جز آن طرز و روش خاص نیما را تقلید نمودند و شهرت نشان از مرز ایران تا سراسر جهان فراتر رفت.

یکی از معاصران نیما، سید جمالزاده دارای خصائص گوناگونی می باشد و وی هم در نثر فارسی یک تبدیلی بزرگ در صحنه ادب فارسی بکار برد و مجموعه های مثل 'یکی بود و یکی نبود' نوشتن نثر نگاران و ادیبان عصر جدید مانند صادق هدایت، صادق چوبک، جلال آل احمد و جز آن پیرو کار جمالزاده شده در رمان و داستان کوتاه نام چین شدند. بعد از نیما جمالزاده یک باب نو در ادب فارسی گشاده شد که ما می توانیم باب نقد و انتقاد بگوئیم. ناقدان چون پرویز ناتل خانلری، عبدالحسین زرین کوب و احمد کسروی درین باب اضافه فراوان کردند و راههای نوین و تازه را اختراع نمودند.

از زمان ناصرالدین شاه چارگروهی از ایرانیان صاحب دل و دانشمند که از میهن دور افتاده بودند، در کشورهای مصر، ترکیه، هند و نقاط دیگر دست به انتشار روزنامه های زدند تا مردم ایران را از دور به روشنیهای زندگی پیشرفته مغرب زمین آشنا کند و آنها را از این سرکوفگی برهانند. بیدرایی و نواندیشی ایرانیان از عوامل دیگری نیز مایه می گرفت که یکی از مهمترین آنها "شب نامه" است. شب نامه های نوشته های کوتاهی بود که درین

چندین نسخه انتشاری شد و یک انجمن آرا انتشاری داد. بوجه روزنامه‌های و شبنامه‌ها مردمان هم به تجدید پرداختند و بطور کلی مردمان ایران روش سراسر جهان را اختیار نموده به تجدید و تحرک پرداختند.

یکی از ناقدان (C.J. Jung) سی-جی-جی. جنگ در کتاب خودش [psychology and Literature] درباره شعر و شاعری نویسد -

"The poet's work is an interpretation and illuminations of the contents of consciousness of incalculable experiences of human life its eternally recurrent sorrow and joy"

بر جای دیگر در کتاب "بررسی ادبیات امروز" دکتر محمد استعلامی درباره شعر

نومی نویسد:

"اگر اصلاح "شعر نو" در جامعه ادبی کنونی معنای ویژه نیافته بود اما در این سخن

بر سر این پرسش است که مفهوم اصطلاح نو چیست؟ آنچه در این عصر همه اندیشه‌هاشو

تلاشهای درونی برای آزادی از بندهای مزاحم، شکل میگیرد و بر صفحات کاغذ نقش می

بندد. شعر نو بیانی است از واقعتهای زندگی امروز و در این بیان سخن از اندیشه‌های تازه،

دردهای و سرگردانیهای نسل امروز و آنچه این نسل را سیراب می‌کند ضرورت دارد -

درباره نثر معاصر و جدید حسن کامشاد در کتاب خودش [Modern Persian

Prose] می‌نویسد:

The [New Persian] that emerged after the Arab conquest has changed remarkably little since it became a great literary language in the ninth century.

دربارہ تجدد دکتور محمد شفیع خان در مقالہ تحقیقی خودش کہ بعنوان ”جدید فارسی

شاعری، اس کا ارتقا اور عصری شعور“ است می نویسد:

”انیسویں صدی میں دنیا میں فکری سطح پر ایک ایسا انقلاب آیا کہ جوانو کھا اور ان دیکھا
تھا۔ یہ انقلاب مختلف جدید سائنسی نظریوں کی کوکھ سے نمودار ہوا جو نظر نظریات اس
جدید انقلابی منظر نامے کی ساخت و پرداخت کے پس پردہ کار فرما رہے انیسویں صدی
میں اس رجحان جسے عام فہم زبان میں جدیدیت کہتے ہیں نے زندگی کے ہر شعبے کو اپنے
زیر اثر لایا۔ اقدار کی دنیا تہہ و بالا ہوگی، نظام ہائے فکر متزلزل ہو گئے۔“

ہمان سبب است کہ تجدد در ادبیات راہ یافت و ادیبان فارسی پیرایہ نظم و نثر مسائل
خودشان و مردم اہل کشور خودش با جہان گسترش دادند و در بارہ ادبیات و موضوعات نو
شعر زیر میتوان سرودہ

کہانی میری رودادِ جہان معلوم ہوتی ہے

جو سنتا ہے اسی کی داستان معلوم ہوتی ہے

اگر خواستاریم کہ ایرانی امروز بہ ادبیات راغب تر و از برکات و نوازش ہای

خداوند، فیض و الہام و امید و تسلی بہرہ مند تر شود، باید گودالی را کہ بین عواطف و افکار

دیروزی و امروزی دھن باز کردہ است ہمہ زود تہ پرکنم۔

ادبیات معاصر ما باید آئینہ زندگانی ما باشد تا اگر نقش زیبای در آن دیدیم دمان

شویم و اگر تصویر نا پسندیدہ ای مشاہد کردیم بہ جای شکستن آئینہ در صد اصطلاح وضع خود

برائیم۔

کتابیات

- ۱۔ [Psychology and literature] by C.J.Jung
- ۲۔ [Modern Persian Prose] by Hassan Kamshad
- ۳۔ مقالہ تحقیقی دکترا شفیع خان بعنوان ”جدید فارسی شاعری، اس کا ارتقا اور عصری شعور“
- ۴۔ ”بررسی ادبیات امروز“ از دکترا محمد استعلامی
- ۵۔ ”چشم انداز شعر نو پارسی“ از دکترا حمید زرین کوب
- ۶۔ ”شعر و هنر“ از دکترا پرویز ناتل خانلری
- ۷۔ ”سایہ روشن شعر نو فارسی از دکترا عبدالعلی دستغیب
- ۸۔ ”جدید ادبیات ایران“ از دکترا منظر امام
- ۹۔ ”هندوستانی فارسی ادب“ از پروفیسور دکترا سید امیر حسن عابدی
- ۱۰۔ ”سیری در شعر فارسی“ از دکترا عبدالحسین زرین کوب

